

Entrevista a Thomas F. Glick, historiador del pensament científic

La ciència dels països petits

Thomas F. Glick és professor d'Història a la Universitat de Boston. Ha publicat una colla d'estudis sobre la ciència a l'estat espanyol i, particularment, sobre la recepció de les idees de Darwin, Freud i Einstein.

D'on prové el seu interès per la ciència i la tècnica als Països Catalans?

—Jo vaig estudiar Semítiques a Barcelona, amb Joan Vernet. I encara que era medievalista, em va fer arribar el seu interès per la història de la ciència a Catalunya i a Espanya.

—*És Catalunya un país amb poca ciència?*

—Jo no ho diria així. En certa manera, jo reacciono contra un imperialisme dels països grans sobre els països petits. I en part és una reacció contra el prejudici que trobo entre els meus col·legues, els qui estudien la ciència als Estats Units, Anglaterra o França. Jo he estudiat la ciència espanyola i catalana, però també la de l'Uruguai, que és un país que no presenta grans científics. Però als països dits marginals o perifèrics la ciència és un tema valuós per dos motius: perquè defineix en certa manera la societat en qüestió i perquè mostra trets ben interessants sobre la ciència mateixa; sobre les condicions que estimulen o no la pràctica de la ciència.

—*¿Trobem aportacions interessants d'aquests països?*

—Jo vaig participar en un simposi a Califòrnia sobre l'hispanisme medieval, i un senyor de Croàcia va explicar que uns metges catalans treballaven a Dubrovnik a final del segle XV. El motiu era que a final del segle XV Catalunya havia desenvolupat la pràctica mèdica fins al punt que la gent havia de buscar feina en altres països. Al segle XIV encara hi havia manca de metges a Catalunya, però una vegada el procés es posa en marxa en un país petit, hi apareix aviat un superàvit.

—*¿El problema no és també que no sempre hi tenen bones condicions per a investigar?*

—Un país petit s'ha de concentrar en

disciplines selectes. És interessant de veure que en països sud-americans, generalment, quan es mira la política científica decideixen de concentrar-se en una disciplina i no en una altra.

—*¿Què podem dir de països perifèrics dintre un àmbit cultural diferent?*

—El tema de les relacions entre perifèria i centre científic és gairebé tòpic entre els col·legues sud-americans. Ells estan obseditats per les dificultats de fer ciència des d'una posició de dependència. No obstant això, el problema de la ciència catalana és una mica diferent. No l'he pogut formular amb gaire precisió, però la idea és que, atesa la inclusió de Catalunya en un estat de cultura diferent, Madrid és un centre, però un centre posít. Per a Veneçuela el centre és Estats Units. Per a Espanya el centre ha estat França o Europa en general. Però a Catalunya, per motius institucionals, el centre ha de ser Madrid, i aleshores està dues vegades apartada; és com la colònia d'una colònia. Des del punt de vista d'aquesta dependència centre-perifèria, no se m'acut cap altre cas semblant, sinó el Quebec. Però el Quebec té un centre cultural: França. Aquí tenim, doncs, una oportunitat perquè els catalans puguin contribuir en aquest debat des d'un punt de vista més o menys únic. La dependència crea uns cercles dintre els cercles.

—*La ciència és universal, però, té unes característiques nacionals.*

—La font de la diferenciació nacional en ciència no és tant cultural com política i institucional. Per la meua informació antropològica, m'interessava una pretesa diferència cultural en les idees científiques. I com a tòpic s'ha parlat, per exemple, d'un Freud americà o d'un Freud francès. O bé s'ha volgut explicar el rebuig francès envers Darwin per pretesos trets nacionals de la cultura francesa.

Però, en estudiar aquests fenòmens, resulta que els motius de diferenciació són bàsicament institucionals, com la increïble centralització dels models pedagògics a Espanya, a Madrid. O bé diferències pertanyents a la cultura dels grups disciplinaris i no pas a la cultura en general. Jo no confio gaire en cap pretès caràcter nacional per a explicar la sort d'una disciplina científica.

—*Una vegada va llegir en un llibre que era lògic que Darwin fos anglès i Cuvier francès, i hi va estar d'acord...*

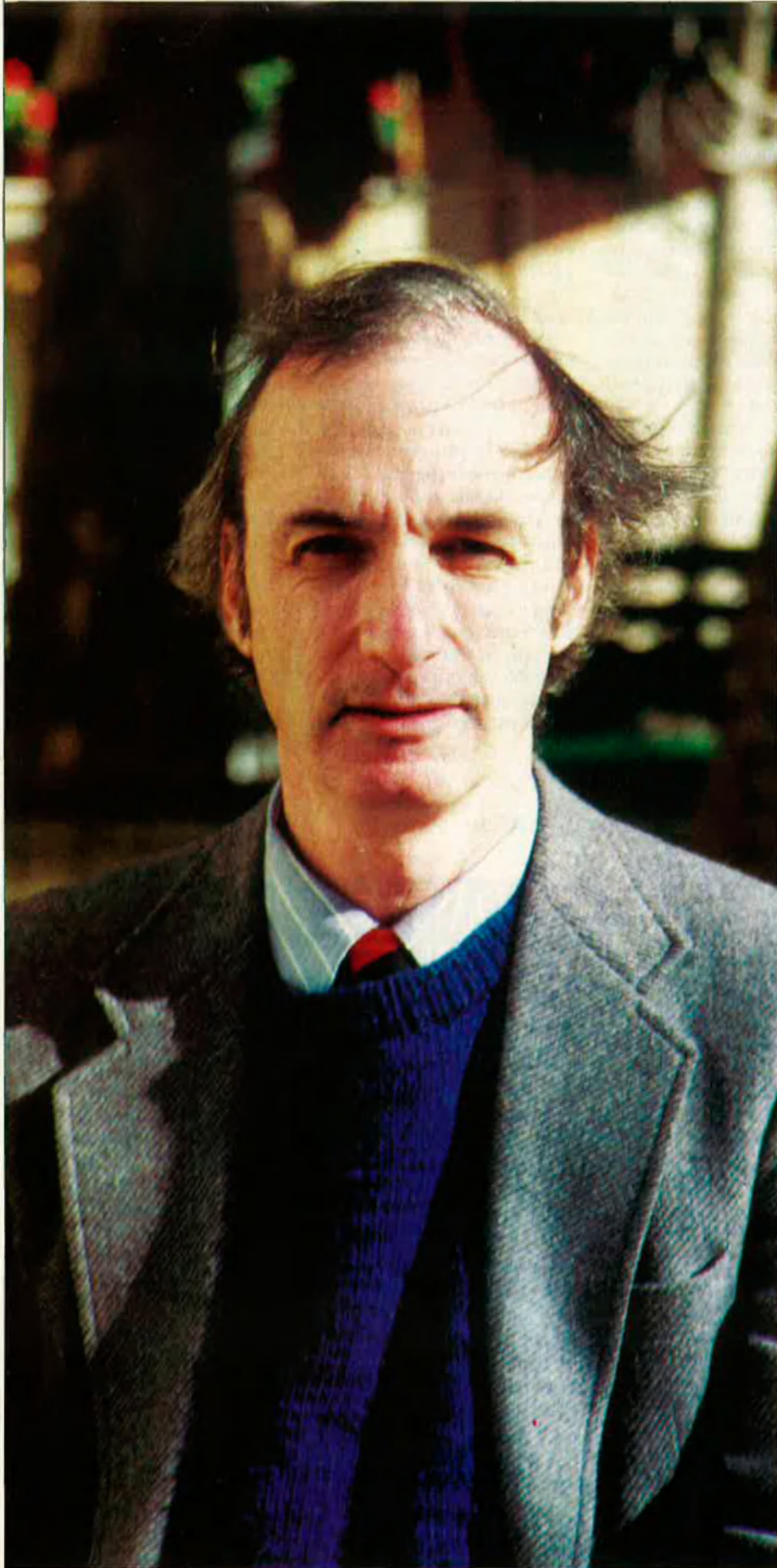
—És una reducció que a primera vista sembla tenir part de raó. Però, pensant en la matèria, aviat sorgeixen contraexemples. A Anglaterra també hi havia antidarwinistes. Ara, d'entrada, dius: ¡És clar! Però jo no tinc gaire confiança en els tòpics.

—*¿Com va ser acollit el darwinisme als Països Catalans?*

—De forma molt diversa. A València el darwinisme va ser un fenomen republicà cent per cent. A Catalunya també. Hi havia ateus republicans contra catòlics. Tanmateix, Sala Català havia provat que fins en un eclesiàstic com Jaume Almera hi havia corrents evolucionistes. Jo crec que el darwinisme a Catalunya no s'ha estudiat en profunditat.

—*¿Què significa el lligam amb el republicanisme a València?*

—A l'estat espanyol en general, el darwinisme va entrar-hi amb els dos camps ja formats. Hi havia una divisió quasi total. Hi havia molt poca gent d'esquerra antidarwinista. Era un fenomen molt rar. I a la dreta, el fenomen contrari: uns pocs capellans filodarwinistes, que simplement es negaven a rendir-se davant la prohibició del papa. I uns paleontòlegs catòlics que no podien esquivar els resultats de la recerca, persones honestes com el pare Almera, que es trobaven en una situació difícil.

—*¿I què va passar amb les idees de Freud i d'Einstein?*

—En el cas d'Einstein les idees eren tan abstractes que era difícil de construir cap argument teològic en favor o en contra. Hi havia l'extrema dreta catòlica que s'oposava a tota idea nova. Quan Einstein negava l'espai i el temps absolut, ells entenien "real" i per tant s'hi oposaven. Però de manera seriosa no hi havia oposició ideològica. El cas de Freud va ser més matisat, perquè hi havia gent de dreta, com Wenceslao Fernández Flórez, molt influïda per Freud, i no veien el motiu de rebutjar-lo. En el cas de Darwin, passava que hi havia un problema amb la Bíblia.

—*¿Com es troba la reacció catòlica a l'evolucionisme?*

—L'any 1982 vaig fer una conferència sobre aquest tema a la Universitat de Barcelona. Un alumne em va demanar si allò podia passar aquí. Jo deia que ja havia passat aquí, però que no tornaria a passar. Doncs ara no n'estic tan segur, perquè ja conec pastors protestants nord-americans que prediquen aquí i que són antidarwinistes. Als Estats Units, en àrees rurals, els mestres de ciències no es volen atreure l'enemistat dels pares. A les grans ciutats, això no sol passar.

—*¿Els historiadors en general són poc conscients de la influència de la ciència en la societat?*

—Els historiadors en general són absolutament cecs al paper de la ciència en la cultura. Per ells és una capsa negra. I aquí encara és més exagerat. Tu pots agafar un manual d'història contemporània qualsevol i la ciència no hi apareix enlloc.

—*¿Quins temes caldria estudiar amb més interès sobre la ciència i la tècnica als Països Catalans?*

—A Espanya i a Catalunya la ciència ha estat un símbol de la modernització i de la voluntat d'actualitzar-se. Puc assenyalar uns temes que, a mi, m'interessen especialment: les disciplines que han tingut èxit als Països Catalans, i si són les mateixes que han tingut èxit en altres zones de l'estat; si la industrialització va afavorir certes disciplines, i si els catalans s'han integrat en corrents científics europeus diferents d'aquells a què han tendit els castellans. Però, a causa de la centralització, això darrer potser hauria estat difícil...

Xavier Duran